

Passat, present i futur de la fisioteràpia

Grup de Treball de la Societat Catalano-Balear de Fisioteràpia¹

Societat Catalano-Balear de Fisioteràpia. Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears. Barcelona.

¹ Grup de treball: Luis Puig, Montse Nuevo, Ramón Navarro, Erola Madrigal, Jèssica Cruz, Antoni Roman, Xavier Cañellas, Iris Martínez, Neus Riera, Antoni Morral, Bibiana Torrent, Miquel Monaj.

Introducció

El codi deontològic defineix la fisioteràpia com una professió autònoma i amb identitat pròpia dins de l'àmbit sanitari, l'objectiu de la qual és preservar, restablir i augmentar el nivell de salut dels ciutadans a fi de millorar les condicions de vida de la persona; per a tal fi utilitza qualsevol dels mitjans manuals, físics i químics al seu abast.

L'evolució del que avui es coneix com a fisioteràpia ha estat íntimament connectada amb el progrés d'altres ciències com l'anatomia, la fisiologia, la física, la biologia i, en general, amb tot progrés tecnològic. Igualment, els canvis socials, econòmics i culturals al llarg de la història han marcat el futur d'aquesta professió.

Quins són els àmbits en què es mou actualment la fisioteràpia? Què pretén aquesta disciplina en el futur? I, quin és el seu veritable origen? Aquestes són les qüestions a les quals aquest article vol donar resposta.

La realitat d'una professió emergent i consolidada que cerca l'evidència científica

Fou el 8 de febrer de 1981, amb el Reial Decret 2965/80, el moment en què els estudis de fisioteràpia quedaren emmarcats dins l'àmbit de l'educació universitària de manera independent. Anteriorment, des de l'any 1957 fins aquesta data, la figura del fisioterapeuta quedava recollida al Decret del 26 de juliol de 1957 com a una de les especialitats corresponents als estudis d'ajudant tècnic sanitari (ATS).

Actualment existeixen dins l'àmbit nacional una trentena d'escoles de fisioteràpia; a Catalunya concretament són set les universitats que en aquests moments assumeixen la formació d'un important nombre de futurs professionals.

El Col·legi de Fisioterapeutes de Catalunya (corporació de dret públic creada mitjançant la Llei 7/1990 de 30 de març) compta amb un nombre elevat de membres entre els quals la mitjana d'edat no supera els trenta anys; es tracta d'una organització viva, àgil i jove que lluita en aquest moment pel creixement de la professió mitjançant

l'evidència i el rigor científics. En aquest sentit, també la Societat Catalana de Fisioteràpia, constituïda el juny de 1992, realitza una considerable tasca de promoció i investigació al servei de la professió.

Prova indiscutible d'aquest fort esperit de reconeixement de la professió és l'augment en la publicació d'assaigs clínics que poden ser localitzats en bases de dades electròniques com MEDLINE PEDro, *The Cochrane Library*, etc.

Tot i constituir a dia d'avui una realitat i uns estudis diferenciats de la diplomatura d'infermeria i, encara que l'actual Llei d'Ordenació de Professions Sanitàries (LOPS) reconeix al fisioterapeuta com a professional de la salut dins del marc sanitari estatal, i tot i que li atribueix no només l'estricta activitat assistencial dins de l'àmbit propi de competències de la professió i li dóna cobertura en altres esferes, encara la fisioteràpia actual no ha aconseguit una integració total i plena dins l'àmbit hospitalari i de la sanitat pública, motiu pel qual preval l'exercici lliure de la professió.

La prevenció dins de l'activitat assistencial, la docència, la gestió clínica, la informació i l'educació sanitàries formen part de la multiplicitat de funcions que ha anat adquirint el fisioterapeuta durant aquests anys d'evolució professional cap a la normalitat i en la formació com a professional sanitari. Aquestes, si bé exercides molt abans *de facto*, ara gaudeixen *de iure* el reconeixement necessari.

Un futur que pretén l'expansió i el coneixement profund de noves àrees

La fisioteràpia és una disciplina present en qualsevol moment de la vida d'una persona. Les campanyes de prevenció i promoció impulsades des de l'àmbit de la sanitat primària en aquestes darreres dècades han estat un referent important en la presa de consciència de la responsabilitat que cada persona té respecte la seva pròpia salut.

L'esperança de vida de la població es dilata cada cop més i ens trobem amb una realitat preocupant: una població envellida que s'enfronta a malalties emergents i de gran càrrega social com l'Alzheimer, les malalties neurològiques i/o degeneratives, etc. La fisioteràpia en el camp de la geriatría, com en molts d'altres, té encara molt camí a recórrer.

Alguns exemples són la fisioteràpia cardiorespiratòria, la rehabilitació dins el procés postquirúrgic del malalt trasplantat, els trastorns de la deglució, l'àrea d'atenció del malalt cremat, la rehabilitació del sòl pèlvic (de vital importància en els casos d'incontinència urinària i/o control d'esfínters i que inclou el desconegut terreny que promou la millora o solució de les dificultats en el gaudir plenament de les relacions sexuals), el treball amb els

Correspondència: Dr. Antoni Morral
Societat Catalano-Balear de Fisioteràpia
Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears
Major de Can Caralleu, 1-7
08017 Barcelona
Tel. 93 560 11 64
Adreça electrònica: antonifm@blanquerna.url.es

nens afectats per malalties neurològiques, el tractament específic de l'articulació temporomandibular, l'àmbit de les cures pal·liatives, la promoció i prevenció en l'ergonomia laboral, etc. En definitiva, tots aquells camps en què, paral·lelament als nous coneixements mèdics i tecnològics, hom requereixi d'un aprenentatge, d'una reeducació o adequació perquè la vida integral de l'individu sigui plena.

Tampoc hem d'oblidar l'especialització que el professional terapeuta està assolint en el terreny de l'esport, com és l'àmbit del motor, o en el terreny del lleure i l'estètica, que troben la confluència en els emergents balnearis o *spas* urbans.

Existeix, ara com ara, una nova línia incipient d'actuació on els animals prenen protagonisme, ja siguin ells subjecte de tractament o formin part del mateix procés com a eina de la rehabilitació (hipoteràpia).

Un passat amb un fons terapèutic valuós vers una estructuració professional tardana

Però, on trobem realment l'origen d'aquesta avui àmplia professió? La fisioteràpia té els seus principis en les societats prehistòriques. Tot i que no existia cap interès pel coneixement del cos humà o de les seves funcions, l'home ja emprava les seves pròpies mans per la recuperació de persones amb lesions atribuïdes sovint a causes màgiques.

En les diverses cultures es desenvoluparen –segons costums, creences religioses o el propi enteniment de l'origen de la malaltia– diferents tècniques que significaren l'origen de les actuals. La teràpia pel moviment mitjançant danses i diferents jocs, el massatge i la gimnàstica respiratòria, algunes pràctiques hidroterapèutiques o doctrines com el ioga arrelaren ja no només com a acte terapèutic sinó també com a una autèntica filosofia de vida.

Però el veritable origen i assentament de postulats científics, tant en medicina com en fisioteràpia, es deu a diferents personatges hel·lènics. És a Grècia on es comença a trencar el vincle entre l'aspecte religiós i el terapèutic d'una forma sòlida per assentar l'inici d'una base científica. Destaquen figures com Herodico de Selimbria que escriví "*Ars gymnastica*", un manuscrit complet que explica els beneficis de l'exercici corporal i que incorpora també informació sobre fisioteràpia respiratòria. El seu deixeble Hipòcrates de Cos, el metge més preuat de l'antiguitat, contribuï tant en el reconeixement com en el desenvolupament de diverses tècniques de la fisioteràpia. Aristòtil, a qui se li atribueix el títol de "*pare de la cinesiologia*", realitzà per primera vegada una anàlisi i descripció del procés de la marxa. També, com a referent important al món grec, hem de citar Arquimedes (287-212 aC.), que enuncià el principi hidrostàtic de gran importància a la hidrocinesiteràpia.

L'imperi romà va ésser tardà en l'adquisició dels hàbits de la gimnàstica corporal, però posteriorment va afavorir la proliferació i construcció de termes a tot l'imperi, donant a conèixer doncs les pràctiques d'hidroteràpia i balnearies als pobles que l'integraven. Alguns dels personatges destacats de l'època són Asclepiades, Corneli Cels –que en el seu llibre "*De Medicina*" parla de

l'exercici progressiu i la marxa per al tractament de l'hemiplegia-, Galè –autor d'obres com "*Acerca de la higiene*", "*Gimnàstica*", "*De motu musculorum*", etc., en les quals descriu conceptes revolucionaris i moderns com la hidrocinesiteràpia, la mecanoteràpia (suspensió, treball amb peses i politges), la cinesiteràpia activa i autoassitida, etc. idees que fins passat un segle ningú és capaç de millorar.

Des de l'època romana donem un gran salt cap al final de l'edat mitjana, on la medicina es troba en mans dels sacerdots i les ordres religioses. Aquest fet afavorirà, en passar la cura del cos a segon terme, una teràpia farmacològica en front de la hidroteràpia o l'exercici físic. Existeix en aquest sentit una decadència, tot i que a Espanya es continuaren les pràctiques hidrològiques, les virtuts de les aigües medicinals incloses. Avicena, Averroes i Albucasis són alguns dels metges que les promogueren.

En electroteràpia destaca l'aplicació empírica dels ultrasons, utilitzant les ones d'un vidre al que es feia vibrar mitjançant un orgue. És a finals de l'edat mitjana que apareixen les universitats i escoles de medicina.

En el renaixement ressorgeix l'interès per les cultures grega i romana; Leonardo da Vinci revoluciona el coneixement de l'anatomia amb la dissecció de cadàvers humans i descriu amb detall la mecànica i els moviments del cos.

A Espanya, el doctor Cristóbal Méndez realitza el primer estudi a Europa sobre els beneficis que l'exercici físic té sobre l'organisme.

Durant el segle XVII es descuiden bastant els exercicis corporals, degut a l'encara profund desenvolupament intel·lectual que s'arrossega dels estudis renaixentistes. Contràriament, durant el segle següent es torna a tenir com a objectiu principal l'allargament de la vida i la salut: s'inclou dins la base de l'exercici la correlació entre moviment i repòs, queden descrites les anomenades actualment "activitats diàries", i s'inclouen aparells i exercicis per a la correcció d'asimetries. En aquest segle XVIII, la gran innovació és el descobriment del corrent continu o galvànic que, conjuntament amb el faràdic fou utilitzat durant molts anys.

A Espanya, durant el segle XIX, apareixen sota la figura del "*practicant*" els primers signes d'una identitat a nivell acadèmic que es podrien considerar l'arrel del professional terapeuta institucionalitzat. Però no serà fins l'any 1953 que s'unificaran els ensenyaments d'infermeres, practicants i matrones, creant-se el nou títol d'ajudant tècnic sanitari (ATS).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. Calvo Fuente V, Soto Vidal C. Historia de la fisioterapia. Fisioter Actual. 2000;0: 9-15.
2. Fernández Cervantes R, Raposo Vidal I, Viñas Diz S, Barcia Seoane M, González Dóniz L. Fisioterapia desde la evidencia empírica. Cuest Fisioter. 2000;15:9-22.
3. Gómez Hernández B, Colado Suárez R, Rebollo Roldán J, Villafaina Muñoz M. Apuntes para una historia de la fisioterapia. Cuest Fisioter. 1996;3:91-112.
4. Raposo Vidal I, Fernández Cervantes R, Martínez Rodríguez A, Sáez Gómez JM, Chouza Insua M, Barcia Seoane M. La fisioterapia en España durante los siglos XIX y XX hasta la integración en escuelas universitarias de fisioterapia. Fisioterapia. 2001;23(4):206-217.